

**CERCETĂRI DIN TRECUT ASUPRA AVIFAUNEI
DIN NORDUL MOLDOVEI**

S. PAȘCOVSCHI

I. DIN ISTORICUL CERCETĂRILOR

Literatura noastră ornitologică frapează prin sărăcia informațiilor mai vechi asupra avifaunei din nordul Moldovei. În cunoscuta sinteză a lui Linția (1946, 1954, 1955), atât de bogată în date vechi asupra Ardealului și Banațului, abia se strecoară ici-colo câteva informații despre nordul Moldovei, în unele cazuri foarte vagi (vol. I, pag. 47, 72-73, 100, 133, 409 ; vol. III, pag. 103, 187, 433, 440). Puține citații se găsesc și în alte lucrări mai recente (Ionescu ș. a. 1968; Munteanu, 1968; Papadopol, 1957 ; Rudescu, 1958).

De fapt, însă, lucrări vechi asupra avifaunei din nordul Moldovei nu sînt chiar așa de puține și conțin numeroase date interesante. Din păcate unele din ele nu au putut fi consultate în extenso de autorul acestor rînduri, fiindu-i cunoscute numai după titlu sau cel mult o scurtă recenzie.

Cea mai veche este, probabil, cartea lui Zavadzki (1840) care, însă, nu pare să prezinte interes pentru teritoriul cercetat de noi (Munteanu, 1968). În continuare trebuie să fie menționată lucrarea lui Marianu (1883) care, cu tot caracterul ei special, are și un indiscutabil interes faunistic, valorificat în ultimul timp (Băcescu, 1961 ; Philipovici, 1960)

Aproape în același timp cu apariția acestei din urmă lucrări, începe publicarea rapoartelor de sinteză cu datele colectate de rețeaua de observatori din întreaga Austrie veche. Nordul Moldovei constituia în această rețea o unitate de sine stătătoare, deservită — pe cît se pare exclusiv — de silvicultori din serviciul Fondului Bisericesc Ortodox. Pînă în 1890 rapoartele respective s-au publicat în revista „Ornis“ (Dalla-Tozze și Tschuși, 1885, 1887, 1888, 1889, 1890)¹. Unele date din aceste rapoarte au fost citate și în ediții noi ale operelor clasice ale lui Brehm (1911) și Naumann (1897-1905). O lucrare asupra invaziei găinușei de stepă

1. Neconsultate de autor, se citează după bibliografia lui Molineux (1930-1931).

(*Syrnhaptes paradoxus*) (Pall.) în Europa, publicată în aceeași perioadă, cuprinde și unele date din nordul Moldovei, dar nu am putut stabili dacă ele se referă la actualul teritoriu românesc (Tschusi, 1890).

După 1890 revista — cu apariția neregulată — „Die Schwalbe“ a publicat mai multe rapoarte de sinteză cu caracter fenologic, în care sînt cuprinse și numeroase date din nordul Moldovei; în unele cazuri se găsesc și completări de altă natură, dar prea puține (Čapek, 1901 abc; Čapek ș.a., 1899; Litschauer 1901; L. Lorenz și Sassi 1913; N. Lorenz, 1901; Mell, 1901).

Datele faunistice și etologice au fost prelucrate în parte de V. Tschusi în publicația lui particulară „Ornithologisches fahrbuch“. În această revisă a început să-și publice observațiile foarte interesante singurul ornitolog în adevăratul sens al cuvîntului care s-a ridicat din rîndul observatorilor din nordul Moldovei, anume Otto J. Luzecki. Acesta a figurat ca observator la Clit (Glitt) în apropiere de Solca. Între 1891-1905 el a publicat cîteva articole cu unele date interesante din această localitate, mai puține din alte cîteva puncte. Unele din observațiile lui sînt citate și de Dombrowski (1912).

Trebuie să mai fie menționate aici lucrările rețelei de observatori din fosta Ungarie, publicate regulat în revista „Aquila“. Această rețea cuprindea și cîteva puncte așezate la limită între Ardeal și nordul Moldovei. Observațiile au un caracter strict fenologic. Dar, unele dintre ele au și un interes faunistic, anume pentru stabilirea altitudinilor maxime la care au fost semnalate unele specii interesante de păsări. Astfel de observații sînt citate mai jos. Localitățile respective sînt: Coșna, Teșna, Dornișoara și Gurahaita¹. Menționăm că în bibliografia de mai jos s-au trecut numai rapoarte în care o specie de pasăre a fost citată prima dată în localitatea respectivă. În raportul pe 1912, publicat în 1913, aceste localități apar pentru ultima dată.

Din 1912 și pînă după al doilea război mondial cercetarea ornitologică propriu zisă a fost foarte slab reprezentată în nordul Moldovei. Unele înformații interesante asupra compoziției, răspîndirii și dinamicii avifaunei de interes vînătoresc se găsesc în publicațiile cinegetice (Botezat, 1943; Philipowicz, 1924, 1928, 1931, 1938, 1945; Rezori 1935, ab). Tot într-o revistă cinegetică a apărut singura notă, ce ne este cunoscută, asupra unei specii fără interes vînătoresc (Slubciacovski, 1936).

Din acest timp au mai fost menționați ca ornitologi în nordul Moldovei: — C. Malinovschi (Linția, 1944 b) care, însă, nu pare să fi activat în actualul teritoriu românesc;

— V. Böh m (Rudescu, 1958), cunoscut ca silvicultor și vînător, dar de la care nu știm să fi rămas vreo publicație;

1. Atragem în mod special atenția că localitatea „Dornavölgy“ (Lunca Dornei) din publicațiile maghiare nu este Vatra Dornei, ci Dornișoara. Acest lucru este arătat precis prin coordonatele ei geografice publicate într-unul din rapoartele respective (Schenk, 1905). Localitatea Gurahaita este situată foarte aproape de Dornișoara; ceva mai departe, pe teritoriul ardelean, există un alt punct cu același nume.

— Prof. Czechowski (Philipowicz, 1931), despre care nu am putut obține nici un fel de informații precise.

Două articole apărute imediat după primul război mondial se referă precis la actualul teritoriu sovietic (Bohza and t, 1919 ; Schenk, 1919).

După al doilea război mondial autorul acestor rînduri a făcut numeroase cercetări ornitologice între anii 1950-1958 în diferite puncte din nordul Moldovei, mai ales în 1952-1953 în împrejurimile imediate ale Cîmpulungului Moldovenesc. Din aceste date s-au publicat pînă acum cîteva, introduse în articole mai generale (Cătușneanu, 1965 ; Ichim și Pașcovschi, 1952 ; Pașcovschi, 1958 b, 1959).

Recent s-au publicat cîteva lucrări care se ocupă fie exclusiv, fie parțial de avifauna unor teritorii din nordul Moldovei ; unele din ele cuprind și liste de specii destul de amănunțite (Ionescu ș.a., 1963 ; Munteanu, 1963, 1964, 1965, 1966, 1968 ; Papadopol, 1957). Aceste liste oferă un tablou de ansamblu al compoziției avifaunei întregii regiuni.

În cele ce urmează se aduc numai unele completări, bazate fie pe date din literatura străină mai veche, fie pe observații proprii care au ajuns și ele la oarecare vechime.

Înainte de a trece la această expunere ne permitem de a aduce și pe această cale mulțumirile călduroase tuturor persoanelor care au acordat sprijin la întocmirea lucrării, mai ales H. Almășan, Z. Apathy, I. Ceianu, D. Munteanu, Ș. Negru, T. Ștefureac, I. Tarnavschi, A. Voloșciuc.

II. RĂSPÎNDIREA UNOR ELEMENTE MONTANE

Un ornitolog din sudul țării, care ajunge la Cîmpulung Moldovenesc, este surprins mai ales de două aspecte ale avifaunei locale *).

Primul este abundența și coborîrea la altitudini joase ale cîtrova elemente montane. Bineînțeles, acest lucru se explică ușor prin extinderea mare a pădurilor de rășinoase. Dar, este demn de subliniat că numai unele din păsări caracteristice acestor păduri se comportă astfel. Merită, deci, să ne oprim mai mult asupra acestui aspect. Menționez că unele din constatările de mai jos nu corespund întocmai cu părerile altor autori recenți (Munteanu, 1968 ; Papadopol, 1957). Este vorba, probabil de existența unor fructuații temporare în frecvența unor specii.

Pentru împrejurimile imediate ale Cîmpulungului exemple tipice sînt *Dryocopus martius*, *Parus ater*, *P. montanus* și *P. cristatus*, frecvenți în tot timpul anului ; dintre pițigoii, primul este categoric cel mai abundent, ceilalți doi cam la fel de răspîndiți.

În aval de Cîmpulung :

— În păduri din jurul Stulpicanilor toate patru specii sînt frecvente ; în mai 1955 *P. ater* foarte abundent, ceilalți doi pițigoii relativ rari ; în octombrie aceluiași an proporția era inversată ;

*) Se pare că, de fapt, aceste aspecte nu sînt proprii numai regiunii cercetate, ci apar și mai la sud de ea.

— în păd. Ilișești (7.IX.1950) *Dr. martius* neobservată ; *P. ater* și *P. montanus* nu prea abundeți, *P. cristatus* foarte rar ;

— în păd. Solca, din bazinul Sucevei (5.IX.1950), *D. martius* neobservată, *P. ater* abundent, *P. montanus* mai puțin, *P. cristatus* rar ; în trecut *P. montanus* semnalat ca o raritate (Luzecki, 1894).

În împrejurimile Cîmpulungului s-ar mai putea considera caracteristic *Nucifraga caryocatactes*, dar numai în afara perioadei de cuibărit, în special iarna (în 1952 nesemnalat între 24.II. - 5.VIII). În general în tot cursul cercetărilor nu l-am observat în perioada de reproducere.

Coborîrea la altitudini mici a fost stabilită în trecut pentru două răpitoare de noapte (Tschusi, 1894). Astfel, *Strix uralensis* este citat ca „sedentar“ în regiunea Solca, în aceeași regiune *Glaucidium passerinum* este considerat ca rar vara, dar destul de frecvent iarna. Se observă mai ales pe arbori izolați sau pe stive de lemne, în apropierea locurilor unde se dă hrană la vițe de tracțiune de la exploatarea forestieră ; aici pîndește vrăbii, cinteze și presuri care se adună la rămășițe de nutreț. Deasemenea, a fost observat, șezînd la mijlocul arborelui, lipit de trunchi și pîndind cojoaice care, după obiceiul lor, se urcă în sus pe arbore. Se descriu și încercări de atacuri asupra păsărilor mai mari (*Dendrocopos medius*, *Picoides tridactylus*).

Revenind la observații proprii, notăm două cazuri excepționale care se încadrează, totuși, în fenomenul general :

— *Turdus torquatus*, 10.VI.1952, pe Pîrîul Mesteacănului la marginea Cîmpulungului, un ♂ ducînd hrană pentru pui.

— *Prunella modularis*, 15.V.1955 (cam tîrziu pentru pasaj !), Stulpicani, în molidiș tînăr ; după două zile un exemplar văzut în biotopul tipic pentru cuibăritul speciei, la marginea superioară a pădurii pe Rarău.

O observație interesantă a mai fost un ♂ de *Fringilla montifringilla* tot la limita superioară a pădurii pe Rarău, la 7.VIII.1952. Poate fi o nouă indicație asupra cuibăritului acestei specii în regiune, constatat precis în trecut (Luzeki, 1891 ; Dombrowski, 1912)*. Această specie este foarte comună la iernat, dar, apare în toamnă mușl mai tîrziu decît data de mai sus (cea mai timpurie apariție — 13.X.1955, Vadul Negrișei, lîngă Stulpicani). În paranteză notăm concentrări de mii de exemplare la la Cîmpulung, Valea Deia, 23.III.1952, pe frig aspru, cu zăpadă adîncă. Cea mai tîrzie observație în primăvară — 6.IV.1952, Cîmpulung.

Trecem la grupul celălalt : elemente tipice montane care în regiunea cercetată nu par să fie mai frecvente decît în restul țării, și nici să manifeste tendințe de coborîre masivă la altitudini mici.

Pyrrhula pyrrhula nu poate fi desigur numit rar, dar nici prea frecvent nu este. În împrejurimile imediate ale Cîmpulungului nu se observă prea des în perioada cuibăritului ; în împrejurimile Stulpicanilor n-a fost semnalat chiar de loc în această perioadă, ci numai mai sus, la Oștra și

*) Satul Dragoșa, indicat ca locul precis de cuibărit este destul de aproape de Rarău, la nord de Vama (aproximativ 20 km. în linie dreaptă).

Slătioara. Se pare, deci, că arealul lui de cuibărit se oprește aici la 700-800 m altitudine. Toamna și iarna, desigur, este abundent și mai jos.

Loxia curvirostra nu a fost observată decât de cinci ori, în grupuri mici (9.III.1952, Cîmpulung-Deia ; 6.IV.1952, idem-Valea Lalei și muntele Bodea ; 4.V.1952, Gimălău-Poiana Dranca ; 13.IX.1958, Valea Putnei-Poiana Ițcani).

Turdus viscivorus, observat rar; în jurul Cîmpulungului, în perioada de cuibărit numai la altitudini ceva mai mari, peste 800 m.

Rare sînt două specii de ciocănitori. *Picooides tridactylus* observată numai în pădurea Slătioara 17.V.1955, și în apropiere pe Valea Ursoaiei, 15.X.1955, apoi pe Valea Putnei—Poiana Ițcani, 14—15.IX.1958 (în ultimul caz cîteva exemplare). În trecut citată ca rară la Solca și Clit (L u z e c k i, 1892 ; T s c h u s i, 1894). *Dendrocopos leucotos* observată o singură dată, Cîmpulung-Valea Deia, 8.XII.1952.

Surprinzătoare este lipsa în regiunea montană a unui element caracteristic pădurilor de fag, anume *Ficedula parva*. Un singur exemplar, probabil în pasaj, a fost observată la Pătrăuți, lângă Suceava, 6.IX.1950.

Pentru a încheia cu elementele tipice montane nu trebuie să fie uitat *Serinus canaria*. Desigur, ca origine el nu are nimic comun cu speciile enumerate mai sus. Dar, în situația actuală poate fi socotit foarte caracteristic pentru avifauna munților de altitudine mică, unde se limitează la landsaftul antropogen (P a ș c o v s c h i, 1958 b).

III. PĂTRUNDEREA LA ALTITUDINI MARI A UNOR SPECII ORIGINARE DIN REGIUNI MAI JOASE

Acesta este al doilea aspect interesant în avifauna regiunii cercetate. Fenomenul este cunoscut și din alte regiuni din țară. Dar, aici nu este tocmai identic cu ceea ce se observă în sudul țării. Deci, merită să fie analizat ceva mai amănunțit. Totuși, în cele de mai jos ne vom mulțumi cu expunerea materialului factual, urmînd ca interpretarea generală să se facă cu altă ocazie.

Cazul cel mai interesant este cioara cenușie (*Corvus corone cornix*) Citată din „întreg bazin montan al Bistriței“ și din unele puncte din bazinul Moldovei (M u n t e a n u, 1964,1968), ea este, de fapt, foarte larg răspîndită și în aceasta din urmă. Două fapte trebuie să fie subliniate în mod deosebit : ridicarea la altitudini mari și sinantropismul pronunțat. Cioara cenușie trăiește în cea mai mare parte a anului mai ales în orașe și sate sau în imediata lor apropiere ; mai rar se poate vedea în pădure sau în poieni înalte. Punctele cu altitudine maximă, unde am observat-o, au fost : șeaua Păltiniș, 1200 m, 22.VI.1957, și Poiana Clifii, în apropiere de Ostra, 1150 m, 14.V.1955.

Abundente la Cîmpulung, ciorile cenușii duc o viață asemănătoare cu stăncuțele, dar, părăsesc orașul în perioada de reproducere. În 1952, în jurul datei de 10.III au început să se deplaseze în pădurile din jur ; în a doua jumătate a lui aprilie în oraș nu se mai vedeau aproape de loc. După

10.VI au început să revină, iar la începutul lui august au și devenit abundente. În sate se observă și în perioada de reproducere, de exemplu în mai 1955, la Frasin, Stulpicani, Ostra, etc.

Stîncuța (*Corvus monedula*) în Cîmpulung este strict sinantropă și, în afara perioadei de cuibărit, mai puțin abundentă decît cioara cenușie. Pare a fi parțial migratoare : în 1952-53 nu a fost observată între 23.XI-16.I. Accidental pătrunde în sus pînă la Pojorîta (700 m. altitudine) (15.IX.1958). Personal nu am văzut-o în alte puncte din regiunea montană.

Cotofana (*Pica pica*) este mai rară decît cioara cenușie în bazinul Moldovei. În Cîmpulung se observă mai ales toamna și iarna ; dar, la 5.VIII.1952 am văzut un exemplar tînăr incomplet dezvoltat. În sus urcă pînă la Pojorîta și mai rar Valea Putnei (aproximativ 900 m. altitudine).

Cioara de semănătură (*Corvus frugilegus*) ajunge numai accidental în regiunea montană. În Cîmpulung exemplare izolate observate pe străzi (3.V.1952 ; 21.V.1952 ; 16-19.I.1953). În partea estică a nordului Moldovei nu pare prea rară (29.VIII.1950 Ițcani ; 6.IX.1950, între Ițcani-Pătrăuți). Probabil la această regiune se referă informația veche asupra unui pasaj de toamnă regulat în direcția N—S (L u z e c k i, 1905 c).

Graurul (*Sturnus vulgaris*) merită și el o atenție deosebită. Astăzi cuibărește sigur la Frasin, în sat (12.V.1955), la Stulpicani, în pădure (15.V.1955, un cuib cu pui în scorbura unui fag bătrîn rămas în parchet exploatat) și la Cîmpulung (4.VI.1953 un ad. cu hrană în oraș ; 6.VI.1953, cîteva familii cu pui de curînd zburăți în fînețe pe Moldova). În trecut cuibăritul în pădure precis indicat la Clit (L u z e c k i, 1892) și la Vatra Moldovița (Č a p e k, ș. a., 1899). La altitudini mai mari sosiri de primăvară sînt notate la Argel, Valea Putnei, Dorna Cîndreni (Č a p e k, ș. a., 1899 ; L. L o r e n z și S a s s i, 1913) și Teșna (L a m b r e c h t, 1913), fără precizare dacă sînt păsări localnice sau de pasaj.

Ultima specie care merită o mențiune specială este barza albă (*Ciconia ciconia*). În prezent cuibărește sigur la Frasin, Stulpicani și Cîmpulung. În trecut cuibăritul sigur a fost semnalat numai la Marginea, cu mențiune că ar fi în expasiune spre altitudini mai mari (L u z e c k i, 1898). În schimb, s-a afirmat că în 1897 la Gura Humorului, Stulpicani, Vatra Moldovița și Straja era numai pasărea de pasaj ; pasajul mai este notat în foarte multe puncte, mergînd în sus la Argel, Valea Putnei, Dorna Cîndreni, Cîrlibaba (Č a p e k, 1901, b ; Č a p e k și. a., 1899 ; L. L o r e n z și S a s s i, 1913), Coșna, Teșna și Gurahaita (S c h e n k, 1905, 1907, 1908).

Nelămurită rămîne problema ciocănitării pestrițe mari (*Dendrocopos major*). Este problematic chiar dacă ar trebui să fie plasată în acest grup. Se știe că atît în nordul Moldovei cît și în restul țării ea este răspîdită din cîmpie pînă la munte, în păduri de foioase și de rășinoase (D o m b r o w s k i, 1912 ; I o n e s c u ș. a. 1968 ; P a p a d o p o l, 1957). Din observații proprii am rămas cu impresia că în păduri de rășinoase din nordul Moldovei este mai frecventă decît în păduri de rășinoase din sudul țării. Din mai multe observații subliniez în mod special o adevărată concentrare într-un mic pîlc de molizi, în curs de uscure din cauza atacului gîndacilor de scoarță, la cantonul Argeștru, 1-2.IX.1950 ; în sudul țării nu am văzut nimic

asemănă'or. Totuși, nu pot să formulez o concluzie precisă în această privință.

În continuare se enumeră pe scurt o serie de specii care nu necesită o discuție specială. Sînt fie specii evident originare din cîmpie, care se urcă la munte, fie specii din păduri de foioase, care se urcă în păduri de rășinoase, fie în fine specii care se întîlnesc normal și în păduri de rășinoase, iar aici ajung în goluri de munte.

Pentru economie de spațiu folosim indici pentru desemnarea localităților, după cum urmează :

— bazinul Sucevei : pădurea Pătrăuți, 360 m. altitudine — A 1 ; Cacica, 435 m — A 2 ; Solca, 500 m — A 3 ; Clit, 455 m — A 4 ; Sucevița, 520 m — A 5 ; Marginea, 450 m — A 6 ; Putna, 530 m — A 7 ; Bilca, 415 m — A 8 ; Straja, 520 m — A 9 ;

— bazinul Moldovei : pădurea Ilișești, 500 m — B 1 ; Gura Humorului, 475 m — B 2 ; Stulpicani, 596 m — B 3 ; Slătioara, 880 m — B 4 ; Ostra, 702 m — B 5 ; golul muntelui Todirescu, 1400—1500 m — B 6 ; Vatra Moldovița, 620 m — B 7 ; Argel, 765 — B 8 ; Cîmpulung, 650 — 800 m — B 9 ; Rarău, limita pădurii, 1520 m — B 10 ; Pojorîta, 700 m — B 11 ; Valea Putnei, sat, 878 m — B 12 ; Valea Putnei-Poiana Ițcani, 940-1000 m — B 13 ; Giumălău, sub vîrfurile Alunului, aproximativ 1400 m — B 14 ; Giumălău, Poiana Dranca, aproximativ 1200 m — B 15 ;

— bazinul Bistriței : cantonul Argeștru, 960 m — C 1 ; Dorna-Cîndreni, 829 m — C 2 ; Coșna, 864 - 1210 m — C 3 ; Teșna (altitudinea aproximativă egală cu precedentă) — C 4 ; Dornișoara 1000 - 1600 m — C 5 ; Gurahaita, 1020 - 2000 m — C 6 ;

Trimiteri bibliografice se fac prin indicarea anului și se referă la următoarele lucrări : Č a p e k ș.a., 1899 ; N. L o r e n z 1901 ; J. S c h e n k, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909 ; L. L o r e n z și S a s s i, 1913 ; pentru C 3, însă, anul 1913 indică lucrarea lui L a m b r e c h t.

În general s-au trecut localitățile cu altitudinea cea mai mare dintr-un anumit bazin principal sau secundar ; dar s-au făcut și unele excepții (cîteva citații din același bazin), mai ales pentru bazinul foarte larg al Sucevei. Nu s-au mai menționat speciile care figurează în sintezele recent întocmite fie în aceeași localitate, fie într-una apropiată cu altitudine mai mare (I o n e s c u, ș.a., 1968 ; M u n t e a n u, 1963, 1968 ; P a p a d o p o l, 1957). Datele calendaristice indicate precis se referă de obicei la observații proprii ; dar, pentru unele cazuri deosebit de interesante s-au specificat datele calendaristice din lucrări vechi.

Falco subbuteo — B13 (1.IX.1950). *Falco tinnunculus* — B 6 (16.V.1955). *Coturnix coturnix* — A 4, A 6 (1913) ; A 8, B 2 (1899). *Crex crex* — B 12 (1899) ; se precizează că pînă în 1897 nu s-a observat în regiune). *Charadrius dubius* — B 3 (14.V.1955). *Streptopelia turtur* — A 2, A 8 (1899) ; B 3 (1913). *Apus apus* — A 2 (1899). *Coracias garrulus* — A 1 (6.IX.1950) ; A 8 (1899, 23.V.1897) ; B 15 (4.V.1952). *Upupa epops* — A 2, A 8, B 2 (1899) ; A 4, A 7, B 3, B 8 (1913) ; C 3, C 4 (1909). *Jynx torquilla* — A 2 (1899) ; C 3 (1913). *Picus viridis* — A 3 (5.IX.1950), B 1 (7.IX.1950). *Picus canus* — B 13 (13.IX.1958). *Galerida cristata* — B 3 (14.V. și 16.X.1955), B 9 (10.II. și 21.XI.1952 ; 3.I.1953). *Lul-*

Iula arborea — B 6 (16.V.1955). *Alauda arvensis* — A 2, A 8 (1899); A 3 (5.IX.1950); A 4, A 5, A 6, A 7, B 3, B 7, B 12 (1913); C 3 (1913), C 4 (1908). *Hirundo rustica* — B 4 (16.V.1955), B 5 (14.V.1955, cuibărit sigur) B 9 (frecventă, cuibărit sigur), B 13 (4.V.1952), C 1 (1.IX.1950), C 2 (1913), C 3 (1905), C 4 (1907), C 5 (1909), C 6 (1906). *Delichon urbica* — B 5 (14.V.1955, cuibărit sigur), B 13 (frecventă, cuibărit sigur), C 1 (2.IX.1950, idem); C 3, C 4, C 6 (1908); C 5 (1907); *Oriolus oriolus* — A 2, rar; A 8 (1899); A 4, A 9 (1912); C 2, foarte rar (1899, 22.V.1897; 1913, 15.V.1903). *Aegithalos caudatus* — B 9 (destul de frecvent, octombrie 1952 — mai 1953). *Parus palustris* — B 11 (29.VIII.1950), B 13 (14-15.IX.1958). *Parus caeruleus* — B 9 (23.XI.1952; 3.I.1953). *Parus major* — B 3 (15.V.1955), B 4 (16.V.1955), B 13 (13.IX.1958), B 14 (22.IV.1952), C 1 (1.IX.1950). *Saxicola rubetra* — B 4 (16.V.1955), C 1 (1.IX.1950). *Oenanthe oenanthe* — B 3 (1913); B 11 (23.IV. și 4.V.1952) *Phoenicurus phoenicurus* — B 4 (16.V.1955). *Turdus philomelos* — B 5 (14.V.1955, cuib cu 6 ouă), B 14 (23.IV.1952). *Turdus merula* — B 14 (23.IV.1952). *Sylvia communis* — C 1 (1.IX.1950). *Sylvia curruca* — B 10 (17.V.1955). *Muscicapa striata* — B 9 (13.VI.1952). *Lanius collurio* — B 4 (16.V.1955), B 13 (4.V.1952). *Passer montanus* — B 4 (16.V.1955). *Carduelis chloris* — B 3 (16.V.1955), B 9 (10.VI.1952). *Acanthis cannabina* — B 3 (12.V.1955). *Emberiza citrinella* — B 3 (16.V.1955).

IV. SEMNALĂRI INTERESANTE LA CUIBĂRIT.

Ciconia nigra în 1897 a cuibărit la Clit, pe un brad aproape de liziera pădurii; la o distanță foarte mică se află un cuib ocupat de *Aquila pomarina* (L u z e c k i, 1898).

Aguila chrysaetus: în 1893 se semnalează că mai înainte a cuibărit la Marginea, punctul Pietrile Muierilor; în perioada respectivă numai capturi accidentale — 28.X.1892, Poieni; 30.VI.1893, Marginea (L u z e c k i, 1894).

Milvus milvus, Solca, punctul Strigoaia, perechea colectată de la cuib cu 2 ouă (T s c h u s i, 1894).

Bubo bubo, Gura Humorului, 28.III.1893, cuib cu ouă (T s c h u s i, 1894).

Monticola saxatilis, la Clit notat la pasaje în 1890 și 1891. iar cuibăritul precis constatat în 1892, când la 2.VII s-a colectat un exemplar tânăr (L u z e c k i, 1891, 1892, 1894).

Turdus pilaris, în mod surprinzător, este notat ca pasăre clocitoare încă de la sfârșitul secolului trecut; ca locuri precise de cuibărit se indică Rarău și Giulașu (L u z e c k i, 1891), apoi Marginea, unde ar fi fost abundent din aprilie pînă în septembrie (T s c h u s i, 1894). Aceste afirmații prezintă un interes deosebit dacă se compară cu situația din Carpații Sovietici, unde abia în timpul din urmă se constată o întindere a arealului de cuibărit spre sud, fără să se apropie încă de hotarele nordice ale țării noastre (S t r a u t m a n, 1954; P a ș c o v s c h i, 1958 a), și cu recenta semnalare a cuibăritului unui număr mic de perechi la Mînăstirea Humorului (M u n t e a n u, 1966, 1968). Nu ar fi exclus ca între timp să se fi produs o oscilație a limi-

tei sudice a arealului : *T. pilaris* ori a dispărut total din nordul Moldovei (și, probabil dintr-o parte a teritoriului situat mai la nord), iar acum revine treptat, ori a rămas să cuibărească într-un număr foarte mic de perechi care au scăpat atenției cercetătorilor.

V. OBSERVAȚII ASUPRA MIGRAȚIILOR ȘI APARIȚIILOR ACCIDENTALE

Gavia stellata, Minăstirea Sucevița, 21.XII.1893. ♀ și *G. arctica*, Clit, 16.X.1893. ♀ (Luzeck i, 1894).

Podiceps cristatus, Dorna Cîndreni, 9.IV.1897 (Çapek ș. a., 1897).

Pelecanus onocrotalus, Bosancea, sfîrșitul noiembrie 1893, colectate 2 exemplare (Luzeck i, 1894).

Platalea leucorodia, Ilișești, primăvara 1892, ♂ (Luzeck i, 1902)

Anser fabalis, 31.XII.1892; din păcate locul indicat prea vag (pîrîul „Crac“, probabil în apropiere de Solca, Luzeck i, 1898). Informație deosebit de interesantă. Împreună cu cazurile recent citate de la Vatra Dornei (Ionescu ș. a., 1968), ea confirmă că drumul gîștelor de semănătură spre locurile de iernat din Cîmpia Panonică (inclusiv șesul Banatului) atinge partea de nord a țării.

Tadorna tadorna, lacul Comana, în apropiere de Solca, 2.X.1890, 2 exemplare colectate ; cu ele un *Casarca ferruginea* ♂ (e neclar, dacă a fost colectat sau numai observat) (Luzeck i, 1898).

Aegyptius monachus, Giurnalău, 3.XI.1896 (Tschusi, 1898).

Aquila heliaca, toamna 1900, Vicovul de Sus, și *A. clanga*, Vama sfîrșitul decembrie 1900 (Luzeck i, 1902) ; ulterior prima specie citată ca „rară“ (Philipowicz, 1931).

Haliaëtus albicilla, citat ca „apariție regulată“ fără indicarea localităților (Philipowicz, 1931), ceea ce ne pare mult prea optimist.

Pernis apivorus, necitat de autorii mai vechi și semnalat recent lângă Vatra Dornei (Ionescu, ș. a., 1968), a fost întîlnit de mine de cîteva ori în bazinul Moldovei: 4.VIII.1952, golul Rarăului; 13.V.1955, Stulpicani ; 14.V. 1955, Ostra-Poiana Clifii ; 12.IX.1958, Valea Putnei - Poiana Ițcani.

Circus macrourus, Clit, 9.IX.1892 (Luzeck i, 1894).

Circus gallicus, Clit, 16.IX.1891 (Luzeck i, 1892).

Falco cherrug, Clit, în mod surprinzător citat ca frecvent (Luzeck i, 1892).

Pandion haliaëtus, citat ca „rar“, fără indicarea localităților (Philipowicz, 1931).

Grus grus, notat în trecut la pasaj de primăvară : Gura Humorului, Stulpicani, Argel, Marginea, Bilca, Dorna Cîndreni (L. Lorenz și Sassi, 1913), Dornișoara (Schenk, 1908), Teșna (Lambrecht, 1913).

Vanellus vanellus, notat în trecut la pasaj de primăvară : Gura Humorului, Stulpicani, Vatra Moldovița, Argel, Bilca (Çapek, ș. a., 1899 ; L. Lorenz și Sassi, 1913).

Larus fuscus, Marginea, 28.V.1893, ♂ (Luzeck i, 1894).

Chlidonias nigra, un exemplar colectat pe Moldova, la Cîmpulung, începutul lui iunie 1952 (văzut la 16.VI.).

Alcedo atthis, idem, începutul lui ianuarie 1953 (văzut la 19.I.).

Bombycilla garrulus, semnalat foarte abundent la Putna, în iarna 1892-93 (stoluri pînă la 300-400 exemplare); în 1893 apăruți la Solca de la începutul lui septembrie, au rămas toată iarna (Tschusi, 1894).

Locustella luscinioides, Clit, pasaj în 1890-28-29.IV; 27.IX; 3—4.X. (Luzecky, 1891).

Phylloscopus bonelli, idem, 1891-11 și 17.V.; 19.VIII; 3 și 5.IX; din text ar reieși că a fost observată și în alți ani (Luzecky, 1892).

Pastor roseus, un stol observat la Dragoș, în 1884 (Luzecky, 1891).

Din cele de mai sus ar reieși că valea superioară a Moldovei, nu prea este frecventată de păsări acvatice și litorale. Aceasta rezultă și din observațiile personale; afară de cazuri izolate notate mai sus, numai la 26.X.1952 s-a notat un pasaj de *Anser albifrons* deasupra Cîmpulungului (identificate numai după voce, fără a putea preciza direcția zborului).

VI. ASPECTE SISTEMATICE

Chestiuni de sistematică sînt prea puțin atacate în lucrări vechi și n-au constituit o preocupare în cercetări proprii. Totuși unele aspecte merită să fie relevate în treacăt.

Astfel în recenzie asupra cărții lui Dombrowski (Tschusi, 1912) se discută afirmația acestuia că în România veche s-ar fi întîlnit *Cinclus cinclus melanogaster* Brehm (recte — subspecia nominală). Se atrage atenția că păsările clocitoare din nordul Moldovei și Slovacia au deseori „partea inferioară aproape tot atît de întunecată ca cele nordice“. Autorul recenziei nu trage o concluzie definitivă; dar, pare să anticipeze asupra părerii actuale că la această specie se întîlnesc în cadrul aceleiași subspecii exemplare cu caractere morfologice proprii subspeciilor diferite. La aceeași concluzie s-a ajuns pentru Carpații Sovietici, unde s-a presupus, de asemenea, apariția accidentală a subspeciei nominale (Strautman, 1954). Personal am văzut la Cîmpulung, în iarna 1952-53, exemplare cu colorația într-adevăr foarte întunecată.

În ce privește *Aegithalos caudatus*: toate exemplarele observate la Cîmpulung în 1952-53 au avut capul complet alb, deci aparțin subspeciei nominale. În fine, s-a exprimat părerea că în nordul Moldovei ar cuibări atît *Nucifraga caryocatactes caryocatactes*, cît și *N. c. macrorhynchos*, care uneori s-ar încrucișa între ele (Luzecky, 1950 a). Din păcate lucrarea respectivă ne este cunoscută numai dintr-o recenzie foarte sumară, deci nu cunoaștem pe ce material factic se bazează afirmația. Trebuie să menționez că în decembrie 1952 am văzut la Cîmpulung un exemplar naturalizat care ar putea, într-adevăr, fi socotit ca intermediar între cele două subspecii, apropiindu-se ca formă și dimensiunile ciocului de *macrorhynchos*, iar ca penaj de forma nominală. Însă, astfel de exemplare se întîlnesc și în alte regiuni din țară: ca exemplu se pot cita un ♂ și o ♀, prove-

nite din Piatra Craiului - Plaiul Foi, 9.IX.1962, păstrate în colecția Secției de Biologia Vînatului a Institutului de Cercetări, Studii și Proiectări Silvice. De altfel, asupra variabilității caracterelor subspecifice la această specie s-a atras atenția într-o lucrare recentă (B e r e s, 1969).

LES ANCIENNES RECHERCHES SUR L'AVIFAUNE DU NORD DE MOLDAVIE.

R é s u m é

L'article commence par un aperçu des anciennes recherches en nord de Moldavie, peu connues aux ornithologistes actuels. En utilisant ces dates anciennes et ses observations propres l'auteur expose quelques détails sur l'avifaune de cette région. Il attire l'attention sur l'abondance aux basses altitudes de certaines espèces montagnardes typiques, comme *Dryocopus martius*, *Parus ater*, *Parus montanus*, *Parus cristatus*. Mais, d'autres éléments de montagne ne sont pas ici plus abondants que dans le sud du pays (*Picoides tridactylus*, *Pyrrhula pyrrhula*, *Loxia curvirostra*, *Turdus viscivorus*) ou sont même plus rares (*Dendrocopos leucotos*, *Ficedula parva*). Un autre phénomène remarquable est l'avancement vers la montagne des oiseaux propres plutôt aux régions de plaines — *Corvus corone cornix*, *Corvus monedula*, *Pica pica*, *Sturnus vulgaris*, *Ciconia ciconia*, etc. En suite sont citées certaines espèces intéressantes, qui ont niché dans cette région à la fin du siècle passé, surtout *Turdus pilaris*. Plus loin on décrit quelques détails des migrations et quelques apparitions accidentelles, comme *Gavia stellata*, *Anser fabalis*, *Phylloscopus bonelli*, *Pastor roseus*, etc. En fin on fait quelques considérations systématiques, y compris la question des exemplaires intermédiaires entre *Nucifraga caryocatactes caryocatactes* et *N. c. macrorhynchos*; l'opinion de l'auteur est qu'on trouve tels exemplaires aussi dans les Carpathes Méridionales.

BIBLIOGRAFIE

1. BĂCESCU, M. - 1961. *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*. București.
2. BERES, I. - 1969. *Alunarul răsăritean în Maramureș*. Vînatul și Pescarul Sportiv, Nr. 8.
3. BOHRANDT, L. - 1919. *Einige Zugdaten aus der Bucovina vom Frühjare 1918*. Aquila. XXVI.
4. BOTEZAT, E. - 1943. *Cocoșii de munte și pășunatul*. Carpații, Nr. 5.
5. ČAPEK, W. - 1901 a. *Der Frühlingszug des Kuckucks in den Jahren 1897 und 1898*. Die Schwalbe, II.
6. ČAPEK, W. - 1901. b. *Der Frühlingszug des weissen Storches in den Jahren 1897 und 1898*. Ibidem.
7. ČAPEK, W. - 1901. c. *Der Frühlingszug der Waldschnepfe in den Jahren 1897 und 1898*. Ibidem.
8. ČAPEK, W. ș.a. - 1899. *Daten über den Zug der Vögel vom Frühjahre 1897*. Ibidem, I.
9. CĂTUNEANU, I. - 1965. *Cuibăritul măcăinarului mic de luncă (Saxicola rubetra rubetra L.) în R.P.R.* Comunicări de Zoologie. III.
10. DALLA-TORRE, K. TSCHUSI, V. - 1885. *II. Jahresbericht (1883) aus Oesterreich-Ungarn*. Orn's.
11. DALLA-TORRE, K. TSCHUSI, V. - 1887. *III. Jahresbericht (1884) aus Oesterreich-Ungarn*. Ibidem.
12. DALLA-TORRE, K. TSCHUSI, V. - 1888. *IV. Jahresbericht (1885) aus Oesterreich-Ungarn*. Ibidem.
13. DALLA-TORRE, K. TSCHUSI, V. 1889-1890. *VI. Jahresbericht (1887) aus Oesterreich-Ungarn*. Ibidem.
14. DOMBROWSKI, R. - 1912. *Ornis Romaniae*. București.

15. FILIPAȘCU, A. - 1961. *Avifauna cinegetică a masivului Ineu*. Vinătorul și Pescarul Sportiv, nr. 7.
16. ICHIM, R. PAȘCOVSCHI, S. - 1952. *Împuținarea cocoșilor de mesteacăn*. Vinătorul nr. 4.
17. IONESCU, V. ș.a. - 1968. *Vertebrate din bazinul montan al Bistriței*. Lucrările Stațiunii de Cercetări Biologice, Geologice și Geografice „Stejarul“, nr. 1
18. KLEINER, A. - 1938. *Systematische Studien über die Corviden des Karpathenbeckens, nebst einer Revision ihrer Rassenkreise*. Aquila, XLII-XLV.
19. LAMBRECHT, K. - 1913. *Der Vogelzug in Ungarn im Frühjahr 1912*. Ibidem, XX.
20. LINȚIA, D. - 1944 a. *Catalogul sistematic al faunei ornitologice române*. Timișoara.
21. LINȚIA, D. - 1944 b. *În amintirea ornitologului Prof. Conrad Malinowski*. Carpații, Nr. 9.
22. LINȚIA, D. - 1954-1955. *Păsările României*, vol. II-III, București.
23. LINȚIA, D., DOMBROWSCHI, R. - 1946. *Păsările României*, vol. I, București.
24. LITSCHAUER, R. - 1901. *Über die ersten Ankunftszeiten der Motacilla alba in Oesterreich*. Die Schwalbe II.
25. LORENZ, L., SASSI, M., - 1913. *Die ersten Ankunftsdaten verschiedener Zugvögel im Frühling der Jahre 1897 bis 1903*. Ibidem, III.
26. LORENZ, N. - 1901. *Statistische Darstellung der für die Ankunft der Rauchschnalbe (Hirundo rustica) von den ornithologischen Beobachtungsstationen in Oesterreich in den Jahren 1897 und 1898 mitgeteilten Daten*. Ibidem, II.
27. LUZECKI, O. J. - 1891. *Aus der Bukowina*. Ornithologisches Jahrbuch II.
28. LUZECKI, O. J. - 1892. *Zur Ornithologie der süd-östlichen Bukowina*. Ibidem, III.
29. LUZECKI, O. J. - 1894. *Mitteilungen aus Glitt (Bukowina)*. Ibidem, V.
30. LUZECKI, O. J. - 1898. *Ornithologisches aus Bosnien und der Bukowina*. Ibidem, IX.
31. LUZECKI, O. J. - 1902. *Ornithologisches aus der Bukowina*, Ibidem, XIII.
32. LUZECKI, O. J. - 1905. a. *Wichtiges über den Tannenhäher und seine Formen*. Unser gefiedertes Volk, Nr. 10.
33. LUZECKI, O. J. - 1905. b. *Über den Zwergadler (Aquila pennata Gm.), sowie über den Wassereinfluss auf das Vogelgefieder*. Ibidem, Nr. 20.
34. LUZECKI, O. J. - 1905. c. *Von der Saatkrähe*, Ibidem, Nr. 49.
35. MARIANU, S. FL. - 1883. *Ornitologia populară română*. Cernăuți.
36. MELL, C. - 1901. *Der Frühlingzug von Turdus musicus in den Jahren 1897 und 1898*. Die Schwalbe, II.
37. MOLINEUX, H. G. K. - 1930-1931. *A Catalogue of Birds*. Eastborne.
38. MOTRESCU, T. - 1969. *Lebede*. Vinătorul și Pescarul Sportiv, Nr. 7.
39. MUNTEANU, D. - 1963. *Elemente avifaunistice de câmpie în bazinul montan al Bistriței*. Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza“ din Iași, IX.
40. MUNTEANU, D. - 1964. *Considerații asupra câtorva specii de păsări din bazinul montan al Bistriței*. Ibidem, X.
41. MUNTEANU, D. - 1965. *Șchiță avifaunistică a bazinului montan al Bistriței*. Ibidem, XI.
42. MUNTEANU, D. - 1966. *The Fieldfare Turdus pilaris L. breeding in northern Rumania*. Buletin of British Ornithological Club, 86.
43. MUNTEANU, D. - 1968. *Observații ornitologice în Obcina Bucovinei*. Lucrările Stațiunii de Cercetări biologice, Geologice și Geografice „Stejarul“ 1.
44. MUNTEANU, D., FILIPAȘCU, A. - 1962-1963. *Ornithological observations at Cosna*. Aquila, LXIX-LXX
45. NAUMANN, I. F., HENNICKE, C. R., 1897-1905. *Naturgeschichte der Vögel Mitteleuropas*. Gera-Untermhaus.
46. PAPADOPOL, A. - 1957. *Contribuții la cunoașterea faunei ornitologice a regiunii Suceava*. Natura Nr. 4.
47. PAȘCOVSCHI, S., - 1958 a. *Cercetări sovietice asupra faunei ornitologice din Carpați*. Analele româno-sovietice, Biologie, Nr. 1
48. PAȘCOVSCHI, S. - 1958 b. *Data noi asupra răspândirii înăriței verzi, Serinus canaria serinus (L.) în R.P.R.* Comunicările Academiei R.P.R., Nr. 7.

49. PAȘCOVSCHI, S. - 1959. *Cîteva observații asupra unor păsări răpitoare din fauna țării noastre*. Vinătorul și pescarul sportiv, Nr. 3.
50. PHILIPOWICZ, I. - 1924. *Ceva despre dispariția și reapariția speciilor vinatului din Bucovina*. Revista Vinătorilor, Nr. 8.
51. PHILIPOWICZ, I. - 1928. *Die Jagdverhältnisse in den Karpathen vor und nach dem Kriege*, Wild und Hund, pp. 81—90.
52. PHILIPOWICZ, I. - 1931. *Der jagdliche Wiederaufbau der Bukowina*. Ibidem, pp. 641—645 și 660—663.
53. PHILIPOWICZ, I. - 1938. *Raport asupra situației vinatului din Bucovina*. Carpații, Nr. 8.
64. PHILIPOVICI, I. - 1945. *Observațiuni rare în bătaia cocoșilor de munte*. Carpații, Nr. 5—6.
55. PHILIPOVICI, I. - 1955. *Cocoșul mijlociu*. Vinătorul și pescarul sportiv, Nr. 5.
56. PHILIPOVICI, I. - 1960. *Cocoșul de mesteacăn — monument al naturii*. Ocrotirea Naturii, Nr. 5.
57. REZORI, H. - 1935 a. *Schnepfenbeobachtungen im Verlauf von dreissig Jahren*. Wild und Hund, Nr. 10.
58. REZORI, H. - 1935 b. *Haselhahnbetrachtungen*. Ibidem, Nr. 45.
59. RUDESCU, L. - 1950. *Cocoșul de mesteacăn*, Vinătorul Nr. 6.
60. RUDESCU, L. - 1958. *Migrația păsărilor*. București.
61. SCHENK, H. - 1919. *Ornithologische Beobachtungen an der bukowinsch-bessarabischen Grenze und in der Bukowina im Herbst 1917 und im Frühjahr 1918*. Aquila, XXVI.
62. SCHENK, J. - 1905. *Der Vogelzug in Ungaru im Frühjahr 1903*. Aquila, XII. Rapoarte asemănătoare publicate de același autor în 1906, 1907, 1908 și 1909.
63. SLUBCEACOVSKI, E. - 1936. *La articolul „Forfecuțele roșii“*. Carpații, Nr. 8.
64. STRAUTMAN, F. I. - 1954. *Ptiți Sovetskih Karpat*. Kiev.
65. TSCHUSI, V. - 1890. *Das Steppenholm (Syrhaptes paradoxus) in Oesterreich — Ungarn*. Mitteilungen des naturwissenschaftlichen Vereins für Steiermark, 1889.
66. TSCHUSI, V. - 1894. *Ornithologisches aus der Bukovina*. Ornithologische Jahrbuch, V.
67. TSCHUSI, V. - 1890. *Ornithologische Collectaneen aus Oesterreich — Ungarn und dem Occupationsgebiete*. Ibidem, IX.
68. TSCHUSI, V. - 1912. *Robert Ritter v. Dombrowski. Ornithologiae Romaniae* (recenzie). Ibidem, XXIII.
69. VALENCIUC, N., IORDACHE, I., - 1969. *Imagini ornitologice din Rarău, Vinătorul și Pescarul Sportiv* Nr. 1.
70. VASILIU, G. - 1968. *Systema avium Romaniae*. Paris.
71. VASILIU, G., ȘOVA, C. - 1968. *Fauna Vertebratica Romaniae*. Bacău.
72. ZAJIC, C. - 1962. *Piese rare în Muzeul Filialei Rădăuți*, Vinătorul și Pescarul Sportiv, Nr. 7.
73. ZAJIC, C. - 1964. a. *Pasaj de sitari la Rădăuți*. Ibidem Nr. 2.
74. ZAJIC, C. - 1964. b. *Pescăruș mare la Rădăuți*. Ibidem Nr. 10.
75. ZAWADZKI, A. - 1840. *Fauna der galizisch-bukowinischen Wirbelthiere*. Stuttgart.